

Dantovo Inferno jako předobraz vyhlazovacích táborů

Projev u příležitosti 73. výročí osvobození Osvětimi a vzpomínky na oběti holokaustu.

Vážení přítomní, dámy a pánové,
když Dante prochází se svým mentorem Vergiliem ve své Božské komedii zosobněným Infernem, překvapuje své čtenáře až syrovým líčením jeho podoby, která po několik staletí vyvolávala mrazení zejména u středověkých hříšníků. Ve třetím zpěvu, právě když přestoupili bránu pekelnou, se oběma zmíněným poutníkům naskytnul tento výjev:

*"Bezhvězdný vzduch kvílivým nářkem zněl,
pláč, vzdechy, sípot, jak když někdo ječí
a zalyká se, až jsem zaslzel.
Nastero jazyků a různých řečí,
slov bolesti a rozezlených pří,
šepotu, vřesku, rukou jako v křeči
tleskajících v setmělém povětří,
kde není čas, kde jak když smršť jde polem
a zdvíhá prach a písek rozvíří.
Hrůza mně nad tím vším šla kolem."*

Soudím, že podobně bezútěšný obraz musel před 73 lety vyvstat i před očima osvoboditelů Osvětimi a dalších vyhlazovacích táborů, rozestých po celé Evropě. V jejich případě však - na rozdíl od Dantovy fantaskní podsvětní říše - vpustili nacisté skutečné síly Temna už na zemi samotnou.

Je nepochybné, že ústředním motivem i aktérem dějin je sám člověk. Ať už věříme v boží formování světa, v zákonité předurčení jednotlivých historických epoch, v neřízenou nahodilost dějinného vývoje či v jakýkoli jiný koncept, každý z těchto přístupů vždycky nějak reflektuje lidský život, lidskou činnost a konání, vzestupy i pády rozmanitých společností. V případě táborů smrti a plynových komor to ale nikterak neplatí. Nacisté v nich totiž dokázali abstrahovat ideu člověka až na hranici absolutní nicoty. A svou neskrývanou bestialitou tak dehumanizovali všeobecné dějiny, když z nich - bohudíky jenom načas - zcela vymazali pojmy jako lidská důstojnost, lidský cit a dobročinnost či cena lidského života.

Je přitom až paradoxní, že slovo holokaust, které se pro nacistickou genocidu záhy vžilo, najdeme už ve Starém zákoně, kde ale označovalo nejvyšší zvířecí oběť ku větší slávě Boha. Oběť zapálenou a sžehnutou. Masový celopal lidí, který byl prakticky každodenním rituálem na oltáři kremačních pecí v Osvětimi, však neměl sloužit Bohu, ale toliko pochybné slávě germánské říše, nastolující po Evropě tzv. nové pořádky, a to se zřejmým úmyslem na věčné časy. Ke štěstí všeho lidstva se tomu tak ale nestalo.

Připomínáme si dnes všechny oběti holokaustu, všechny oběti těžko pochopitelného trýznění a vraždění, jaké člověk dokázal spáchat na člověku. Však nejděsivější na tom všem je, že počty popravených, mučených či postižených zvrhlými pseudomedicínskými pokusy sami nejsme schopni přesně spočítat, natož je konkrétně pojmenovat, a že je dokážeme odhadovat jen s přesností na milióny jedinců. Natolik se nacistický záměr stal zmechanizovaným a se zručnou precizností vykonávaným výrobním plánem. Vyhlazovat totiž neznamenovalo jen zbavit národnostní, etnické či sociální skupiny všech jejich příslušníků, ale i zcela odstranit stopy po jakékoli jejich předchozí existenci.

Mnozí přeživší z Osvětimi i dalších vyhlazovacích táborů už za války ztratili svou víru, protože představa, že by na ně jejich Bůh zapomněl, nebo nečinně přihlížel běsnění esesmanů, pro ně byla nepochopitelná. Nejsm schopni toto jejich dilema rozsoudit ani podat k němu zasvěcený teologický výklad. Katolický kněz Tomáš Halík však míní, že *"k tomu, abychom po Osvětimi neodmítli víru, nás zavazuje vzpomínka na ty, kteří i tam doposledka zůstali věrní víře, na ty, kteří šli i do plynových komor s vyznáním víry a modlitbou."*

Takřka tři čtvrtě století po válce je ale stále obtížnější přimět společnost připomínat si hrůzy holokaustu - přímí svědkové událostí i jejich nejbližší příbuzní totiž odcházejí a mladší generace čím dál víc podléhá vlastní netečnosti, kolektivnímu nevědomí z neznalosti historie i existujícímu vnějšímu tlaku na relativizaci těch strašných činů. Vyplývá mi z toho všeho jednoznačný závěr - zapomene-li někdy v budoucnu lidstvo na oběti vyhlazování, znovu se proviní vůči nim samotným. Nepůjde pak ovšem o fyzické strádání, jaké jim působili nacisté, ale o utrpení z nedokonalosti lidské paměti a ze lhostejnosti lidské povahy.

26/1/2018